

GÜNÜMÜZ NEFRET SUÇLARI VE KİMLİK POLİTİKALARI

Süheyla Başak Görgün

Günümüzde dünyanın birçok yerinde etnik, dini, cinsiyet kimlikleri nedeniyle yaşanan çatışmalara, nefret suçlarına ve savaşlara şahit olmaktayız. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve çift kutuplu dünya düzeninin yerini tek kutuplu dünya düzenine bırakması ve küreselleşme süreciyle yeni dünya düzenin ortaya çıkması ile birlikte kimlik politikalarının da mutlaklaştığını görmek mümkündür. Kimlik tartışmalarında, 1980'lerle birlikte klasik toplum-devlet modelinin dışında farklı bir tanım içerisine girerek ulus kavramı başta olmak üzere, tarihsel köken, milliyetçilik gibi kavramlar yeniden tartışılmaya başlanmış aynı zamanda insanların kendi kimliklerini ve kültürlerini yeniden tanımlama çabası içerisinde olduğu görülmüştür. Bu süreç çokkültürlü bir dünya süreci olarak nitelendirilmiş ve postmodern söylemlerle de desteklenmiştir. Bauman (2017) küreselleşme ile birlikte oluşan yeni dünya düzeninde kimliği, içinde bulunduğumuz akışkan modern dünyada, hızlı bir biçimde farklı ilişkilerle inşa ettiğimizi ve çabuk değiştirdiğimizi belirtmektedir. Ayrıca küreselleşme ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte akışkan dünyanın kimlik tanımlarının da hızla şekillenmekte, yıkılmakta ve yeniden üretilmekte olduğunu ifade etmektedir. Bu süreç içerisinde uygulanan kimlik politikaları, bazı kimlikleri daha çok ön plana çıkararak diğer kimlikleri 'öteki' olarak kategorilendirilmesine neden olmuş ve kimlikler arasında çatışma zeminini hazırlamıştır.

Kimlik politikalarının üç özelliği mevcut olmakla birlikte kimlik farklılıklarının artan çeşitliliği ve güvensizliğinin kimliklerin politik olarak tanınması ve korunmasını tetiklemektedir. İlk özellik, kimlik politikalarının heterojen olduğu ve çeşitliliklerinin fazla olmasıdır. Bir diğer özelliği ise, örtüşen kimliklerin beraberinde getirdiği şeydir. Diğer bir ifadeyle, tek bir kimliğe verilen öncelik, dile getirilme biçimi, talep edilen tanınma ve barınma biçimi zaman içerisinde o kimliği taşıyan tarafından sorgulanmaya ve yeniden yorumlanıp, müzakere edilmeye açık olma durumundadır. Kimlik kavramının anlaşılması zor bir kavram olması da kimlik politikalarının üçüncü ve son özelliğinin

oluşturmaktadır (Tully, 2003, Akt. Bellamy & Ball, 2013: 539). Kimlik politikalarının adaletsiz ve özgürlükten yoksunluğunun, bireyler ya da gruplar başkalarıyla etkileşim halinde oldukları karşılıklı tanınma normlarında saygıyı hak eden kimliklerin karşılıklı tanınması ve barındırılmasını müzakere edip, elde etme çabalarında engellendiklerinde anlaşılmaktadır. Aynı zamanda onları egemen kimlikte asimile eden "ötekiler" olarak nitelendirmek "aşağı", "az gelişmiş", "aşağı ırk" ve benzeri sıfatlarla özdeşleştirmek, 400 yıl içinde Amerika'nın yerli halkının, yüzde 80'nin yok edilmesi ve Nazi soykırımının bu politikaların sonuçlarıdır (Stannard, 1992, Akt. Bellamy & Ball, 2013: 542). Yaşanan bu süreçlerle insanların kimliklerinin küçük görülmeleri adaletsiz olmakla birlikte söz konusu kişilerin bu adaletsizliklere direnmelerinin de engellendiği görülmüştür (Honneth & Kymlicka, 1995, Akt. Bellamy & Ball, 2013: 542).

Tüm bunlarla bağlantılı olarak günümüz nefret suçlarının kimlik politikalarından bağımsız olmadığı aksine yaşanan linç ve nefret suçlarının uygulanan kimlik politikalarına bağlı olarak ortaya çıktığı çok açık bir gerçektir. Nefretin bir ideolojinin parçası haline geldiğinde, insanların kendilerini ve ötekini, ideolojinin belirlediği bağlamda konumlandırmaya çalışmaktadır (Çayır, 2010: 48). İdeolojinin parçası haline gelen bu nefret aslında insanın sahip olduğu ırk, milliyet, etnik kimlik, dini inanç, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi özelliklerine diğer bir deyişle varoluş biçimlerine duyulan bir nefrettir. Bu nefretin oluşmasında stereotipler, önyargılar ve ayrımcılık büyük rol oynasa da nefretin zemini sağlayan mutlaklaşmış kimlik politikalarıdır. Stereotip, önyargı ve ayrımcılığın bir sonraki aşaması nefret söylemi olmakla birlikte nefret söyleminin medya ile desteklendiği doğal bir ortam önyargıları, hoşgörüsüzlüğü ve düşmanlığı körükleyerek nefret suçuna giden yolu hazırlamaktadır. Nefret suçu " failin din, dil, ırk, etnik köken, engelli olma, cinsiyet ve cinsel yönelime dair sahip olduğunu bildiği veya varsaydığı bir kişiye karşı gerçekleştirdiği suç davranışı" olarak tanımlanır (Ataman, 2012: 60). Çatışma ideolojisini barındıran kimlik politikalarının bir sonucu olarak etnik, dini, cinsiyet kimliklere yönelik işlenmiş nefret suçları Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de mevcuttur. Türkiye'de etnik kimliğe yönelik işlenen nefret suçlarından biri 2007 yılında işlenen Hrant Dink cinayetidir. Agos gazetesi genel yayın yönetmeni Hrant Dink, sahip olduğu Ermeni kimliğinden dolayı defalarca tehdit almış adeta bir hakkında bir linç kampanyası başlatılmıştı. Yanık (2015) linçin ani patlama sonucu olmadığını, onun öncesinde kamuoyunun hazırlandığını, gündemin kızıştırıldığını ve ilgilerin tahrik edildiğini vurgulayarak "Hrant Dink katliamından evvel topluma 'protesto' olarak sunulan, mahkeme önünde toplaşan linççi koroyu hatırlayalım" ifadeleriyle aslında linçin işlenecek nefret suçunun meşrulaştırılmasını sağlayan alt zemin olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir. Bu linç kampanyasının ardından Hrant Dink, Agos gazetesinin önünde 17 yaşındaki Ogün Samast tarafından öldürülmüştür. Hrant Dink cinayeti öncesinde Trabzon'da Santa Maria Kato-

lik Kilisesi rahibi Andrea Santoro, 2006 yılında dini kimliğinden dolayı 16 yaşındaki Oğuzhan Akdin tarafından öldürüldü. Biri etnik diğeri ise dini kimliğe yönelik işlenen nefret suçlarının ortak noktaları ise her ikisini katilinin de bir çocuk olması ve bu çocukların öldürdükleri kişileri ülkeleri için bir tehdit unsuru olarak görmesidir. Tehdit unsuru olarak görmelerinin altındaki neden ise çatışma ideolojisine dayanan kimlik politikalarının oluşturduğu belli stereotipler ve önyargılardır. Hrant Dink'in eşi Rakel Dink'in de ifade ettiği gibi "bir bebekten katil yaratan karanlığı" sorgulamak yapılacak en önemli şeydir.

Türkiye'de sadece etnik ve dini kimliklere karşı değil aynı zamanda cinsiyet kimliklere yönelik işlenen nefret suçları da artış göstermektedir ve bunların büyük bir bölümü trans cinayetleridir. Transgender Europe'un en son olarak 2016 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye trans cinayeti işlenen ülkeler arasında Avrupa'da birinci, dünyada ise dokuzuncu sırada yer almıştır. Aynı zamanda Ocak 2008 ile Nisan 2016 tarihlerini kapsayan raporda, Türkiye'de sekiz yılda kayıtlara geçmiş 43 trans cinayeti işlendiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca 2018 yılında ise dört trans bireyin öldürüldüğü, 11 tanesinin ise fiziksel saldırıya uğradığı tespit edilmiştir. LGBTİ örgütleri ve aktivistlerinin "Trans cinayetleri politiktir" mesajı aslında transseksüellere karşı oluşan nefreti devletin savunduğu ataerkil sistemle bağlantılı olarak tek tip heteroseksüel cinsiyet kimlik üzerine kurulu politikalarından kaynaklı olarak ortaya çıktığını içermektedir. Benimsenen tek tip cinsiyet kimlik politikasıyla bağlantılı olarak LGBTİ bireylere karşı duyulan nefretin bir yansıması olarak 2015 yılından beri polis tarafından engellenen Onur Yürüyüşleri karşımıza çıkmaktadır. Her yıl haziran ayının sonlarında Dünya genelinde kutlanan LGBTİ bireyler ve LGBTİ bireylere destek veren kişilerin katılımıyla gerçekleşen yürüyüş 2016 yılında valilik tarafından yasaklanmıştır. Mutlaklaşma sonucu ortaya çıkan bu duruma karşı olarak kimlik politikalarının hedefinin demokratik sorgulanmaya, tartışmaya ve zaman içerisinde değişime açık olmalıdır. Bunun nedeni ise katılımcıların kimliklerin değişebileceği ihtimalidir. Ayrıca, kimlik politikalarının farklı insanların ve halkların, kendilerini değiştirirken, politik birliklerinin kamuoyunca tanınmasına ilişkin normları da değiştirmek gibi demokratik özgürlüğe de sahip olmaları gerekmektedir (Tully, 2003, Akt. Bellamy & Ball, 2013: 553).

Sonuç olarak küreselleşme ile birlikte kendini iyice hissettiren ABD eklenli yeni dünya düzeninde kimlik politikalarının mutlak hale gelmesi beraberinde birçok nefret suçunun da yaşanmasına neden olmaktadır. Sosyal bilimlerde özellikle sosyolojide nefret suçları tartışılırken kimlik politikalarıyla bağdaştırılmayıp sadece belirli kavramlarla tartışılmaktadır. Her ne kadar sosyoloji alanında 90'lı yıllardan sonra kimlik politikaları ile ilgili kuramlar oluşturulsa da oluşturulan teorilerin pratikte sonuç göstermediğini nefret suçlarının günümüzde şiddetini giderek arttırmasıyla anlayabiliriz. Burada sosyolojinin de kendini bu konuda eleştirmesi gerektiği kanaatine varmak

mümkündür. 20. yüzyılın düşünürleri arasında olan ve 1961’de kolonilerin özgürleşmesini sağlayan Frantz Fanon’nun “Kendimiz için ve insanlık için yeni bir başlangıç yapmalı, yeni düşünce tarzı geliştirmeli ve yeni bir insan oluşturmaya çalışmalıyız” ifadesi nefret zemini hazırlayan mutlak kimlik politikalarının yerine içerisinde farklılıklara saygıyı ve hoşgörüyü barındıran yeni bir siyasete ihtiyacımız olduğu gerçeği ile özdeşleşen ifadelerden biridir.

Kaynaklar

- Ataman H. (2012). *Nefret Söylemi ve Nefret Suçları*. Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinde Ele Almak : Etik, Sosyo Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi olarak Nefret Suçları, (derl.) Yasemin Inceoğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.s.53
- Bellamy R., Ball T. (2013). *20. Yüzyıl Siyasi Düşünceler Tarihi*. (Çev. M. Altun, I. Yıldız, M. Güven). İstanbul: Babil Yayıncılık.
- Türkiye Trans Cinayetlerinde Dünya Dokuzuncusu! (2015, 12 Mayıs). <https://bianet.org/bianet/lgbti/164484-turkiye-trans-cinayetlerinde-dunya-dokuzuncusu> adresinden elde edildi.
- Bauman Z. (2007). *Akışkan Aşk*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Çayır K. (2010). *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi*. Ayrımcılığın Sosyolojisi ve Türkiye Toplumunu, (ed.) Ayşe Çavdar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları. s.48
- Yanık A. (2015). “Linç” Fitratı Olunca Demek... <https://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1160/linc-fitratta-olunca-demek#.XPzPNogzbIX> adresinden elde edildi.